

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XI

BELGRADE 1980.

стојале у многим европским феудалним државама. Међутим, за разлику од њих, румунску скупштину сталежа искључиво су чинили бољари, а само изузетно и представници крупног грађанског сталежа, док у њу нису имали приступа представници сељаштва. Следеће поглавље посвећено је Крајовској бановини, посебној институцији, чак и у периоду аустријске окупације (1718—1739).

Пето поглавље под насловом *Остали достојанственици који су имали судску власт*, веома је значајно, јер омогућава да проникнемо у неке компетенције високих функционера на румунским дворима. Разматрајући функције поменутих достојанственика, аутори имају у виду, пре свега, њихова судска овлашћења. После општег осврта на судску власт ових службеника, аутори се задржавају не само на њиховим општим него и на посебним овлашћењима, као и на овлашћењима која су им повремено додељивана. За онога ко је посебно заинтересован за устројство румунских феудалних дворова, термини као *ворник*, *логотет*, *хатман*, *вистијер*, *постелник*, *армаш*, итд. постаће јаснији после читања ове студије.

У шестом поглављу опширно је приказан рад изузетних органа судске власти у име владара. Реч је о органима који замењују владара или врше дужност уместо њега. У седмом поглављу говори се о спољним условима у којима се врши судска власт, на пример о месту суђења, о згради и сали за суђење, о дану суђења и јавности расправе. Аутори наглашавају да су расправе обављане на румунском језику, док их је администрација водила на словенском, који је у румунским кнежевинама у то доба био језик културе као латински на Западу. У осмом поглављу описано је обављање судске власти у време окупација.

Реч је о књизи која је занимљива са различитих гледишта. Не само историчар него и правник добиће праву слику о неким институционалним нијансама румунског феудалног друштва, тако да ће им извесни појмови или термини који се срећу у румунској историји постати јасни тек после читања ове књиге. Читаоци који не разуме румунски, аутори су омогућили да на француском језику упозна резултате до којих су дошли.

Милан Ванку

Василије Б. Крстић
ИСТОРИЈА СРПСКЕ ШТАМПЕ У УГАРСКОЈ 1791—1914.
Матица српска, Нови Сад 1980, 506 стр.

Јубилеји и годишњице били су, до сада, најчешће повод да се понешто напише о листовима који су од XVIII до XX века издавани у Аустрији и Угарској. Скерлићев *Историјски преглед српске штампе*, студија Светислава Шумаревића *Штампа у Срба до 1839*, и пригодан зборник *Почеци штампе југословенских народа* покушавали су да се детаљније проучи српска штампа у континуитету. Међутим, непотпуно познавање материје и различити методолошки приступи само су неки од разлога што не можемо бити задовољни поменутих радовама. Ово су истовремено и чиниоци због којих књига Василија Крстића по-

стаје драгоцен приручник за даља истраживања српске штампе.

Василије Крстић је морао да прегледа више од две стотине новина, а комплете неких немају ни највеће библиотеке, затим да прочита многа архивска документа и упозна обимну литературу о издавачима и сарадницима. Сви листови приказани су у облику краћих или дужих монографија, а хронолошки преглед српске штампе омогућио је аутору да листове прати у континуитету и новине доведе у међусобну зависност. Књига је подељена на седам поглавља. У првом поглављу обрађени су *Почеци српске штампе (1719—1848)*. Аутор овде, сасвим оправдано, разматра и новине ко-

је су штампане у Бечу: „Сербскија новини“, „Славено-сербскија вједомости“ и „Новине сербске“, чиме је успоставио континуитет са „Сербским народним листом“ и „Сербским народним новинама“ Теодора Павловића. У другом поглављу, У *вртлогу револуције (1848—1849)*, пажња је посвећена листовима на чијим се страницама огледају револуционарна превраћања: „Вестник“, „Напредак“ и „Позорник“. О српској штампи под Баховим апсолутизмом и значајним културним последницима, браћи Медаковић и Александру Андрићу, расправља се у трећем поглављу, У *чврстим стезама (1849—1859)*. Буран развитак српске штампе између 1859. и 1884. описан је у делу *Са Малетићем на челу*. Уз „Србски дневник“, „Србобран“ и „Заставу“ дат је и преглед краткотрајних листова и хумористичко-сатиричних издања: „Комарац“, „Змај“, „Жижка“ итд. У петом поглављу Крстић је истакао велики значај „Заставе“ и „Браника“, а у шестом, *Под окриљем Будимпеште (1867—1914)*, пажња је посвећена новинама које су примале финансијску помоћ од владе у Будимпешти и заступале њене интересе. О *Социјалистичкој штампи (1870—1914)* расправљано је у осмом поглављу. Књига затим има резиме на немачком и мађарском језику, исцрпан регистар, а илустрована је фотографијама уредника и описаних листа.

Концепцију изнету у сажетом предговору Крстић је са успехом спровео од прве до последње монографије. Мањи делови пажљиво су повезани у целину. Истакнут је значај неких листова — „Србских народних навина“, новосадске „Заставе“ и „Браника“, затим односи између уредника новина, полемике и критике на страницама штампе, зависност од читалаца новина Стефана Новаковића, Димитрија Давидовића и Теодора Пав-

ловића, став власти према јавној речи.

Неке примедбе које ћемо овде изнети ни у ком случају не умањују значај Крстићевог рада, али мислимо да на њих треба скренути пажњу. Наиме, није истакнута међусобна зависност новина које су издавали браћа Маркидес Пуљу на српском и грчком језику. У монографији о новинама Димитрија Давидовића и Димитрија Фрушића требало је посетити више пажње Јернеју Копитару. Словеначки књижевник активно је учествовао у креирању концепције „Новина србских“. Подстакнут пронађеном грађом о односима Јосифа Рајачића и Теодора Павловића, аутор је оптеретио прво поглавље књиге студијом која је могла и посебно да се објави и истовремено превидео да у засебној монографији представи „Пештанско-будимског скоротечу“. Изостао је осврт и на „Србску новину или Магазину за уметност, књижевност и моду“, а поменута два листа уз „Србски народни лист“ Теодора Павловића имају важну улогу у развоју српске књижевности. Иако се Крстић у предговору оградно да је из прегледа српске штампе изузео „часописе и разне стручне органе“ неки листови, као „Глас истине“ или „Српски Сион“, допринели су развоју штампе, и, без обзира на то што су били гласила цркве, имају широк културни значај. Крстићева књига била би још вреднија да је аутор израдио и регистар библиотеке у којима се налазе прегледане новине. Недостаје и напомена да су неке од монографија већ објављиване по часописима.

Писана концизно, без дигресија, књига Василија Крстића лако се чита и зато ће бити доступна и најширем кругу читалаца, а то је аутору најзначајније признање.

Борђе С. Костић